

Harangi László

AZ ANGOL FELNŐTTKÉPZÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE¹ (*The Institutional System of English Adult Education*)

A mai értelemben vett felnőttoktatás bölcsőjét – kissé költőien – Angliában ringatták. A 19. század elején jöttek létre, majd az egész országra kiterjedő rendszerré formálódtak a gépészek iskolái (Mechanics' Institutes), ahol a földjüket vesztett, városokba költözött parasztok voltak kénytelenek megszerezni az ipari forradalom által megkövetelt tudást. Dickens is megemlékezik ezekről az új intézményekről, ahol nagyon jól érezte magát, és elragadtatással ír az okos, tanulni vágyó munkásokról *Pickwick klub* című regényében. Azóta kétszáz év telt el, és a brit felnőttkori tanulás intézményrendszere rendkívüli módon kiterjedélyesedett, megváltozott, alkalmazkodva az új idők követelményeihez, a társadalmi, gazdasági kihívásokhoz. A régiek eltűntek, vagy megőrizve, megtartva megmaradtak, megváltoztak, újak jöttek létre. Ezekből a – napjaink formális és non-formális – felnőttoktatási, felnőttképzési intézményeiből, „szolgáltatókból” (providerek) mutatunk be néhányat.

Továbbképzési kollégiumok (further education college)

Ha valaki Angliában a felnőttkori tanulásra, továbbképzésre gondol, általában „a” kollégiumokról, azaz a „kalidzsokról” beszél, legyen az szakmánsito tanfolyam, nyelvoktatás, de akár még üzemi továbbképzés is. A felnőttoktatás, felnőttképzés fogalma így szinte eggyé vált a felnőttoktatási kollégium szóhasználatával, mindennapi gyakorlatával, legalább is ami a komolyabb, nagyobb felkészültséget igénylő képzéseket illeti. Nem véletlenül. A közel 400, az egész országra kiterjedő továbbképzési kollégiumok hálózata, évente mintegy két millió fiatal, középkorú és idős felnőtt számára nyújt szakmai előkészítő, alap- és középfokú képzést, továbbképzést, amellyel, hogy a 16 éves kori tankötelezettség után, a 16-19 éves fiatalok rendes korú, iskolarendszerű szakképzését is ellátja. Egy-egy továbbképzési kollégium valósággal mindmennyi szakképzési kombinát, jól felszerelt műhelyekkel, stúdiókkal, előadótermekkel, tantermek sokaságával, informatikai központokkal, tananyaggyártó részlegekkel, a fiatal és felnőtt hallgatók ellátását biztosító infrastrukturális

létesítményekkel. A többemeletes épületcsoportok, a központon kívül, mintegy 50 kilométeres körzetben két-három, esetleg négy campust is alkotnak, amelyek egy adott képzési irány színhelyei. Ezenkívül a kollégiumoknak vannak kirendeltségei felnőttoktatási központokban, nagyobb üzemekben, iskolákban, szükség szerint működtetve. Minden intézménykomplexumnak van valamilyen sajátos arculata, amellyel, hogy a mezőgazdasági, kertészeti és művészeti (különös tekintettel a dráma- és táncművészetekre) posztszekunderis felnőttképzés igényeit külön erre a célra hivatott speciális felnőttképzési kollégiumok elégítik ki. A továbbképzési kollégiumok valójában a munkahelyi képzés hátterét nyújtják oly módon, hogy a munkáltatók, a korábban megkötött szerződések alapján, a kollégiumoktól kapják meg a kívánt tanfolyamokat. Az üzemek, a továbbképzésekre rászoruló intézmények és a „kalidzsok” szorosan együttműködnek, tanáraik, oktatóik és a munkahelyek képzési felelősei együttesen állítják össze a tanulmányi programokat.

A „Képezz, hogy nyerj” (Train to Grain), a kormány által támogatott nagyszabású szakképzési terv, évenként mintegy 900 millió Font költséggel, szintén a továbbképzési kollégiumok révén valósul meg. Ebben a kétoldalú adok-veszek folyamatban működnek közre az erre a feladatra speciálisan képzett ún. tudásszakértők, a „skill brokerek”, valamint az állami tanácsadó hatóság (National Employer Service) munkatársai, hogy az innovációt leginkább generáló képzési programok jöjjenek létre. Ugyanakkor a kollégiumok sokrétű feladatai közt prioritást élveznek a felzárkóztatást elősegítő „Skill for Life” (Tudás az élet számára) elnevezésű, a funkcionális analfabetizmus felszámolását célzó tanfolyamok is. E továbbképző hálózat finanszírozását és szakmai ellenőrzését a kormány alá tartozó Tanulás és Tudás Tanácsa (Council of Learning and Skills) látja el a megyei hatóságokon keresztül. A kollégium tanárainak, oktatóinak az államilag előírt „Tanulás és Készség Tanári Képesítése” (Qualified Teacher Learning and Skills, QTLS) végzettséggel kell rendelkezniük. Tehát nem elég az, ha valaki jó mérnök vagy közgazdász! Ahhoz, hogy tudását eredményesen tudja átadni, az ehhez szükséges

¹ Másodközlés. *Felnőttképzés*, 2009. 4:17-19.

pedagógiai, andragógiai ismereteknek és készségeknek is birtokában kell lennie. Ennek első állomása a „belépés az oktatásba” (passport to teaching module) képzettség, amelynek elsajátításával az illető szakember már taníthat. A teljes diploma megszerzéséhez azonban ötéves (!) munka melletti tanulás és gyakorlat szükséges valamelyik erre a célra berendezkedett tanárképző főiskola esti vagy levelező tagozatán, például a boltoni műszaki tanárképző főiskolán. (UNESCO tanulmányutam során volt alkalmam meglátogatni.) És hogy az oktatás és képzés módszere ténylegesen naprakész legyen, a tanárok és oktatók részére évente egy 30 órás továbbképzés is kötelező. A minőségre való ösztönzést továbbá segíti a „Kiváló Oktató” cím elnyeréséért tanúsított jó munka és az ezzel járó megemelt díjazás, valamint a tanfolyamok, képzések állandó és rendszeres szakfelügyelete.

Egyetemek a felnőttek tanulásáért

A 19. század végén, a múlt század elején az egyetemek extramurális tanszékei azzal a céllal jöttek létre, hogy a kultúrából kirekesztett munkások és nők számára nyújtsanak művelődési lehetőséget, szoros együttműködésben a Munkásművelődési Szövetséggel (Workers' Educational Association). Az univerzitásoknak ez a szociális aspektusa máig is megmaradt, és az ország 168 felsőfokú intézményében a 2,4 millió hallgatónak több mint a fele felnőtt, abban a tekintetben, hogy munka mellett végzi egyetemi, főiskolai tanulmányait, illetve nem közvetlenül az érettségi után kapcsolódott be a felsőfokú oktatásba, képzésbe. Az egyetemek és főiskolák Felnőtt és Folyamatos Oktatási Tanszékei (Department of Adult and Continuing Education) legtöbbször külön épületekben, campusokban működnek, a nappali tagozatoktól elkülönített apparátussal és munkarenddel, de az általuk nyújtott programok és tananyagok teljes értékű tükörképei a „rendes korúak” oktatásának, képzésének, megfelelően alkalmazkodva a fiatal-, közép- és időskori tanulók élet- és munkakörülményeihez, különös tekintettel az e-learningre. A felnőtt tagozatok képzési kínálatában a „normális” oktatás valamennyi fakultása, szintje és típusa megtalálható az előkészítő tanfolyamoktól a posztgraduális képzésig. Másrészt a felnőttképzési tanszékek igyekeznek kielégíteni a magasabb rendű, általános műveltséget gyarapító elvárásokat, érdeklődést is, tekintve, hogy az adott téma legkiválóbb szakembereivel való találkozások

az elektronika korában is nagy vonzerejűek (ld. a TIT Minden Tudás Egyeteme). A Londoni Egyetem 200 ilyen tanfolyamot indít minden évben, mintegy 50.000 hallgató részére. A walesi Swansea Egyetem, mint ahogy ezt más egyetem is teszi, mozgássérültek, az etnikai kisebbségek számára tart fenn esti, levelező és távoktatást. Az egyetemeket, éppen úgy, mint a továbbképzési kollégiumokat, az állam az úgynevezett „támogatási tanácsokon” (Funding Councils) keresztül szponzorálja, amelyek valójában regionális elosztó és felügyeleti hatóságok. Igen nagy összegek felett diszponálnak, és lényegében autonóm szervezetek, noha tagjaikat a kormány nevezi ki. Tőlük függ a felnőttoktatási programok támogatása is. A hivatalok minden évben irányelveket kapnak az Oktatási Minisztériumtól, mely megjelöli a legfontosabb prioritásokat, benne a felnőttképzés követelményeit is.

A Nyílt Egyetem (Open University)

1971-ben az angol kormány azzal a céllal alapította meg a Nyílt Egyetemet, hogy a legfejlettebb informatikai eszközök felhasználásával a lehető legnagyobb mértékben hangolja össze az egyetemi oktatás tömegességének és tudományos-oktatási színvonala emelésének szükségességét. A több mint három évtizedes tapasztalatok és az ezt vizsgáló tudományos kutatások eredményei azt bizonyítják, hogy a várakozások és célkitűzések a legteljesebb mértékben bevaltották a hozzájuk fűzött reményeket. Napjainkban az Open University az oxfordi és a cambridge-i egyetemekkel egyenrangú felsőoktatási intézménye Nagy-Britanniának, és példaként szolgál a világ számára, hogyan lehet a legfejlettebb technikát a tudás, az oktatás számára a legeredményesebben, a leghatékonyabban felhasználni. A Nyílt Egyetem a hallgatói megelégedettség tekintetében is legmagasabb az összes egyetem közül. 180.000-es (!) hallgatói létszámával, beleértve a több mint 25.000 külföldi diákot, Írországtól Hongkongig, az „OU” a legnagyobb egyeteme Angliának. Az alapítástól kezdve a mai napig közel 4 millió tanuló szerzett diplomát vagy oklevelet e gigantikus szervezet különböző tanfolyamain, tehát már is jelentős értelmiségfejlesztő tényező, nem csak a Szigetországbán, hanem szerte a világon. E virtuális egyetemet az angol állam tarja fenn és működteti, nem kis összeggel, csekély tandíj ellenében. A hallgatóknak több mint 70%-a foglalkoztatott, aki munkája mellett végzi a napi 5-6 órát igénylő tanulást. Több mint 50 ezer

résztevő kap munkaadói támogatást, ami szintén az eredményességet dicséri. A felvétel nincs iskolai végzettséghez kötve, a hallgatók egyharmada nem rendelkezik középiskolai végzettséggel. A hiányzó és általában megkövetelt iskolai végzettséget azonban maradéktalanul betölti a nagyon erős motiváltság, a hatékony tanítási módszerek, a korábban szerzett tapasztalatok, a tanulásra fordított idő, azaz évek, mert általában a tanulók hat-hét év alatt szereznek diplomát. Az Open University a bolognai értelmezés szerint egyetemi diplomát, posztgraduális végzettséget (PhD), valamint különböző felsőfokú szakkvalifikációkat nyújt. A doktorandusz kurzusoknak évente mintegy 11.000 hallgatója van. Az egyetemen minden fakultás megtalálható, kivéve az orvosit (School of Medicine). Vannak művészeti, neveléstudományi, egészségügyi, jogi, matematikai, műszaki éppen úgy, mint közgazdasági, informatikai, természettudományi, szociális gondozói, társadalomtudományi és nyelvtudományi szakok. Az egyetem tudományos és irányító központja a Londonhoz közeli Milton Keynes-i épületegyüttesben, Buckinghamshire-ben van, meglehetősen nagy szakmai és menedzsment apparátussal, de a közel 200 ezer fő felsőfokú oktatása még így is költségkímélőbb, mint ugyanennyi létszámú populáció megfelelő minőségű képzése hagyományos úton. Az Open University az adott egyetemekhez kapcsolódóan kiterjedt hálózatot tart fenn Skóciától Cornwallig és vannak központjai a legfrekvenciáltabb európai országokban, sőt azokon túli is. A tanulmányi útmutatót jó előre, a papíralapú, hangzó, disc lemezből, internet dokumentumokból, DVD anyagokból álló tanulmányi csomagokat pedig folyamatosan, illetve elektronikus úton kapják meg a hallgatók, kisebb részüket pedig maguknak a jelölteknek kell beszerezniük. 2006 decemberével a tanfolyamokhoz kapcsolódó, 1971-től sugárzott BBC adásokat, túlhaladott voltukra való tekintettel, megszüntették. (Pedig annak idején ez milyen nagy vívmánynak számított!). A tanulmányi anyagok egy jelentős része eredeti produktum, amelyet az OU belső és külső munkatársai készítenek, másik részük pedig átvétel illetve átszerkesztés a képzés számára a már megjelent könyvekből, kiadványokból, médiaanyagokból. Az egyes szakok alaptanfolyamaihoz kapcsolódóan a tanulókat tutorok (Associate Lectures) segítik, akik visszajelzést nyújtanak teljesítményükre telefonon, interneten vagy személyesen. A rövidebb kurzusok esetében, ahol nem áll rendelkezésre tutor, on-line konferenciákon kaphatnak tanácsadást az érdeklődők. Az egyes szakok

legfontosabb stúdiumaiból a regionális központokban évente egy vagy két alkalommal egy-egynapos szemináriumra is sor kerül, amelyen a részvétel kötelező. A célja ezeknek a személyes foglalkozásoknak a vitatott kérdések megbeszélése, a témával kapcsolatos kommunikációs készség fejlesztése, a hallgatók magányérzésének oldása, de a rövidebb tananyagokból ilyen egynapos foglalkozások nincsenek. Ezen kívül azonban az egyetem, illetve regionális központjai, sok tanfolyamból egyhetes nyári összejeveleteket is rendez, de ezeken a részvétellel nem kötelező. Az elsajátított tudás ellenőrzése, egyenlő súllyal alkalmazott, úgynevezett tanfolyami munkával (coursework) és vizsgákkal történik. A tanfolyami munka, mint a folyamatos tudásmérés módszere, három-négy esetleg hat, a tanfolyami tutor által osztályozott és kijavított dolgozatból áll (tutor marked assignments, TMAs), amelyet a számítógéppel értékelhető tesztek eredményei egészítenek ki (computer marked assignments, CMAs). A „vizsga” a regionális központokban lebonyolított zárthelyi dolgozatok megírásából áll. Részben ezek eredményeitől, valamint az év közben tanúsított teljesítményből áll a kreditek összességének megállapítása. Egy alapfokú diploma elnyeréséhez 300 kredit megszerzése szükséges, amelyet csak igen kitartó, nagy erőfeszítéseket kívánó tanulással lehet elérni. A Gazdaság és Társadalomkutató Tanács (Economic and Social Research Council) az oktatás jövőjét vizsgálva nagy elismeréssel méltatja az Open University társadalomban betöltött szerepét, mert kimagasló a tudományossága, hatékonyak oktatási módszerei, amely hozzásegíti az embereket, hogy sikeresek legyenek.

Felnőttoktatási központok és a közösségi művelődés intézményei

A formális, „nehézsúlyú” felnőttoktatás intézményei mellett Angliában is megtalálhatók a non-formális, hobbi igényeket kielégítő felnőttkori tanulás központjai, színhelyei. Városokban a felnőttoktatási központok, a kisebb településeken a közösségi házak, falusi kollégiumok. Népszerűek a különböző kézműves foglalkozások a fazekasságtól a könyvkötészetekig. A legtöbb intézményt – úgy, mint nálunk – az önkormányzatok tartják fenn és működtetik, de van intézményhálózata a Munkásművelődési Szövetségnek, az asszonyok, nők szervezeteinek is. A látogatók között szép számmal vannak az etnikai kisebbségek, bevándoroltak egymást

kereső tagjai, akik közösségi életének, közhasznú tanfolyamainak (pl. ruhakészítés) szintén a helyi művelődési klubok, a társastanulás intézményei adnak keretet. A reprezentatív, nagy városi felnőttoktatási központok munkatársai professzionális képzést kapnak, a kis falusi létesítmények vezetőit a tagság maga választja, például Filton Community Centres, Bristolban.

Források

CONFINTEA VI. National Report, DIUS, London. 2008. 60 p.

www.open.ac.uk/about/ou

www.nocn.org.uk/about-us

Filton Community Association – Bristol –
Community Centres – Qype

www.kentadulthoodeducation.co.uk

